

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Иво Панов,

за докторския труд на Йордан Чобанов

на тема:

ПЕСНИТЕ НА АРФИСТА В КОНТЕКСТА НА ЕГИПЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРНА ТРАДИЦИЯ (II хил. до Р. Хр. – средата на I хил. до Р. Хр.)

Дисертационният труд се състои от въведение, три глави, заключение, списък със съкращенията и използвана литература – общо 207 страници.

Въведението аргументира необходимостта от подобно изследване, поради липсата на яснота относно белезите, на базата на които едно произведение се причислява към групата на „Песните на арфиста”. В науката до този момент липсва обобщаващ труд, който да разглежда всички, известни до този момент представители на групата. В този аспект трудът определен има съществен приносен характер към развитието на темата.

Поради обстоятелството, че няма яснота относно смисъла на песните и тяхното функциониране в средата на египетската гробница, изследването се обосновава на неговата изворова база, която е разширена с включването на сходни песни и произведения от древноегипетската литературна традиция. Освен на съдържанието на песните е обърнато внимание и на сцени, които съпътстват текстовете. Разгледано е тяхното позициониране в различните гробници. Специално внимание е обърнато на съпътстващите сцени и изобщо на контекста, в рамките на който се изписват „Песните на арфиста” в гробницата.

В **Първа глава** са поместени превод, транслитерация и библиографска справка на всички, известни до този момент песни от времето на XIX и XX династия. Приложени са на места и прерисовки или снимки на текстовете и планове на гробници, с обозначена позицията на песните в тях. След преводите на песните е приложен и кратък

граматически коментар, което демонстрира доброто ориентиране на докторанта в езика на древните египтяни.

Втора глава разглежда предназначението на песните, техния контекст и използваните ключови термини. Специално внимание е обърнато на видовете „Песни на арфиста” и на тяхната структура. Разгледани са изображенията, които обграждат текста на песните с цел да се определи техния характер. От изследването става ясно, че изображенията около текста не представят конкретно събитие, а имат по-скоро символичен характер. Тяхната цел е да се предаде представата, че човекът е осигурен с всичко необходимо за успешното му съществуване в света на боговете.

Особено внимание е обърнато на контекста от сцени, в рамките на които се изписват „Песните на арфиста” в гробниците от XIX и XX династии. Става ясно, че той до голяма степен зависи от разположението на песните в гробниците. Освен в преддверията на гробниците „Песни на арфиста” се изписват и по стените на вътрешните помещения. Тук те отново заемат долния регистър на съответните стени.

В горния регистър над „Песните на арфиста” най-често се изобразяват винетките към различни заклинания от “Книга на мъртвите”. Сцените, които се срещат над „Песните на арфиста” са разделени на две групи. В единия случай над „Песните на арфиста” се изписва химн към Озирис или се изобразява съда пред Озирис и 125-та глава от “Книга на мъртвите” – „Заклинание за влизане в залата на Двете Маат и почитане на Озирис, който е начело на Запада.”. В другия случай над „Песните на арфиста” се поставят изображения на ладии и различни заклинания от “Книга на мъртвите”, които имат за цел да осигурят безпрепятственото влизане, излизане и придвижване на човека в Отвъдното чрез сливането със съответните божества. В изследването се стига до извода, че без значение къде са изписани песните, те служат като ритуален паралел на сливането на мъртвия с Ре и Озирис и оттам на неговата способност безпрепятствено да влиза и излиза от Отвъдното.

Част от методологията на изследването се основава на разработването на терминологичен апарат, свързан с „Песните на арфиста”. Разгледани са три, ключови за песните термини – „следване на сърцето”, „правене на

красив ден” и „красота”, използвани по отношение на човека, за да се обозначат вътрешни добродетели и качества.

Изследването показва, че под „следване на сърцето” се има предвид „следване на божествените повели” или водене на живот, който е съобразен с принципите на Маат. „Следването на сърцето” означава ежедневно да се отдава почит на божеството, което от своя страна се грижи животът на човека да протича спрямо Маат.

Призивът за „правене на красив ден” е пряко следствие от „следването на сърцето”. Тоест „красивият ден” е възможен само когато Маат „не се отделя от човека” и той спазва нейните принципи ежедневно. За да може човек да има успех в живота си, да се забавлява и наслаждава на дните си, той трябва да следва повелите на Маат.

В докторантския труд се посочва, че терминът „красота” в „Песните на арфиста” може да се използва, за да се обозначат вътрешни качества, притежавани от човека. В тези случаи употребата е по-скоро преносна. Терминът е използван най-често като събирателно понятие, което обхваща всички положителни качества на човека, съобразени с принципите на Маат.

Изследването разглежда двата вида „Песни на арфиста” като специално внимание е обърнато на тяхната структура и на ключовите теми, които са общи за всички представители на конкретната група. Песните от групата на Интеф могат да се причислят към традицията на група литературни произведения, създадени във връзка с Първия преходен период като допълващи поученията. Песните от втората група са отнесени към групата на текстовете-sAх.w, които представляват „заупокойни литургии”, свързани с култа на починалия. Тези песни описват състоянието на човека в Отвъдното.

В резултат на изследването става ясно, че египтяните не разграничават по функция двата типа „Песни на арфиста”, тъй като те не се различават като позициониране или контекст в гробниците. Единствената разлика между двата типа песни е това, върху което се акцентира в тяхното съдържание. Добрата съдба в Отвъдното, тоест „повтарянето на живота”, е възможна само ако човек е живял съгласно принципите на Маат. Ако в текстовете от групата на Интеф акцентът е върху поведението на човека приживе, то във втората група се акцентира върху добрата съдба на човека

в Отвъдното, възможна благодарение на праведното му поведение приживе.

Трета глава разглежда сходни песни от гробниците на египетските велможи от времето на Старото и Средното царство и XVIII династия с цел да се определи, доколко те са свързани с традицията на „Песните на арфиста”. Изследването показва, че химните към Хатхор от Старото и Средното царство и песните, посветени на Амон от времето на XVIII династия не отговарят на белезите на „Песните на арфиста” и принадлежат на друга традиция. Става ясно, че от времето на Средното царство към групата на „Песните на арфиста” могат да се причислят и няколко песни, изписани върху стели.

Обща картина на значението, характера и предназначението на „Песните на арфиста” е дадена в схематичен вид в края на работата.

В докторантската разработка биха могли да бъдат посочени следните приноси:

1. За пръв път в българската и световната историческа наука на едно място са събрани всички представители на „Песните на арфиста”.
2. В цялостен вид са поднесени всички публикации и изследвания върху „Песните на арфиста”.
3. За пръв път са преведени всички текстове от групата.
4. За пръв път в световната историческа наука е разгледан контекстът, в рамките на който „Песните на арфиста” се изписват в египетските гробници.
5. Предложена нова интерпретация на песните от групата на Интеф.
6. Дадено е ново осмисляне на взаимоотношението между термините „следване на сърцето” и „правене на красив ден”.
7. Двете песни, изписани върху източната стена на параклиса в гробницата на Интефикер (ТТ 60) са разпознати като принадлежащи към „Песните на арфиста”.

В заключение. Убедено смятам, че така представената разработка притежава всички достойнства на един дисертационен труд, поради което и препоръчвам на уважаемия научен съвет да присъди на Йордан Чобанов научната и образователна степен “ДОКТОР” на НБУ!

Доц. д-р Иво Панов

26.02.2013г.